

מעדני אשר

גיליון 300

(שנה ז')

פרשת מקץ-חנוכה תש"ע

י"ל ע"י

מכון "מעדני אשר"

הגליונות ברחבי תבל יוצאים לזכותו של הרב ברוך בן מרים ומרת שיינדל מלכה בת היה פייגא

אמאי לא מדליקים תשעה ימים נרות חנוכה משום ספיקא דיומא כמו בכל יו"ט שעושים יומים מספק?

איתא בגמ' שבת כ"א ע"ב מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אל פח אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונת ימים וכו' לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל ובהודאה.

יש להקשות: מדוע ליכא חיוב בחוץ לארץ להדליק את המנורה ט' ימים משום ספיקא דיומא כמו שבכל יו"ט עושים בחוץ לארץ ב' ימים משום ספיקא דיומא, א"כ כאן נמי אין יודעים מתי כ"ה כסליו שיעשו מספק תשעה ימים כיון דאפשר שרק ביום השני הוא כ"ה בכסליו, כך מקשה הרא"ם בביארו על הסמ"ג הלכות חנוכה, וכן בספר העתים והביאו בספר ארחות חיים אות ב', וכן בפרי חדש סימן תר"ע, וכן החיד"א בספרו ברכי יוסף אור"ח סימן תר"ע, וכן במנחת חינוך מצוה ש"א ס"ק ו', וכן בדעת תורה אור"ח סימן תר"ע, וכן בעטרת זקנים סימן תר"ע, וכן בשו"ת מור ומהלות באהל מנורה הטהורה סימן ה'.

איכא כמה תרוצים:

א. לפי שחנוכה רק מדבריהם לא החמירו כל כך, כך תירץ הרא"ם, וכן הפרי חדש סימן תר"ע.

והחיד"א בספרו ברכי יוסף הנ"ל הביא ראיה ליסוד הנ"ל: מהא דאיתא בגמ' מנחות ס"ח ע"ב דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אכלי חדש באוריתא דשיתסר נגהי דשיסבר קסבר חדש בחוץ לארץ דרבנן ולספיקא לא חיישינן, רבנן דבי רב אשי אכלי בצפרא דשיסבר קסבר חדש בחוץ לארץ דאוריתא, הרי מוכח דלכ"ע במידי דרבנן לא חיישינן לספיקא.

יש להקשות: הרי לגבי מגילה הקשה המרדכי פרק קמא דמגילה מדוע לא עבדינן תרי יומא ותירץ משום דלא יעבור כתיב, משמע דבלא הך טעמא הוא בעינן לעשות שתי ימים, אע"ג דהו"א דרבנן, כך הקשה בדעת תורה אור"ח סימן תר"ע.

ומתיר: דשאני מגילה דהו"א דברי קבלה ויותר חמור, לכן היו מחמירים אלא לא היה פסוק מיוחד.

ב. בחנוכה לא היו ספיקא דיומא בזמן הבית שהיו שלוחין, שהרי אמרינן בגמ' תענית י"ג ע"א שבט"ו ימים מגיע אחרון שבישראל לנהר פרת, א"כ חנוכה שהיא בכ"ה בכסליו, מעולם לא אסתפקו אימתי חנוכה לכן אין עושין ט' ימים, כך תירץ הרב עץ חיים מובא בברכי יוסף אור"ח סימן תרע"א.

יש להקשות: הרי איתא בגמ' ראש השנה כ"א ע"א דבאתרא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי עבדינן תרי יומא, משום גזירה ניסן אטו תשרי, א"כ הגם דבחנוכה יגיעו השלוחים מ"מ היו צריכין לעשות ט' ימים מספק, מחמת גזירה אטו תשרי, כך הקשה החיד"א בספרו ברכי יוסף.

ומתיר: שאני חנוכה דאין מקום דלא מטו, וכל ישראל ישמעו, משא"כ בניסן דאיכא דוכתא דלא מטו, והאיכא בניסן גופיה אתרא דעבוד תרי יומי, וגם בעצרת אף דבעומר תלוי מ"מ יבאו לטעות דבניסן ותשרי נמי אף דלא מטו שלוחי לעבדו חד יומא, ומשום דאיכא ברגלים דוכתי דלא מטי שלוחי משום הכי תקון דבאתרא דלא מטו שלוחי תשרי לעבדו בכלהו תרי יומא, משא"כ בחנוכה כי אין מקום כלל דלא מטי, כך תירץ החיד"א בברכי יוסף.

ג. ע"פ מה שהקשה בבית יוסף מדוע קבעו שמונה ימים חנוכה, הרי הנס לא היה ביום הראשון, שהרי היה שמן בפח כדי להדליק יום אחד, אלא משום ספיקא דיומא עשו ח' ימים, כך תירץ בספר נפש יהונתן סוף פרשת מקץ, וכן בתולדות יעקב יוסף פרשת מקץ, וכן בערבי נחל סוף פרשת ויחי, ובדרשות חתם סופר חלק א' ע"מ ס"ז ע"ב ד"ה הרב"י הביא תרוץ זה בשם הברכי יוסף ולא מצאתי שם.

אבל החתם סופר בדרשות חלק א' ע"מ ס"ז דחה תרוץ זה: דא"כ בארץ ישראל שלא יעשו רק שבעת ימים.

ובשו"ת שאילת יעקב חלק א' סימן קכ"א, וכן בספר תולדות יעקב יוסף סוף פרשת מקץ דחה תרוץ זה: משום דלא מצינו ספיקא דיומא להקדים, אלא לאחריו.

ד. רצו לרמוז על מה שהיונים רצו לבטל מילה שהוא ביום השמיני לכן לא תיקנו תשעה ימים, כך תירץ הפרי חדש סימן תר"ע.

מעדני אשר: יש להעיר וכי בשביל לרמוז איזה דבר מבטלים דבר צריך לעשות מדינא מחמת ספיקא דיומא, וצ"ע.

ה. הכי עדיף טפי שידעו בכיוון כמה היה הנס לא פחות ולא יותר, כך תירץ הפרי חדש אור"ח סימן תר"ע.

ו. כל יום מימי החנוכה צריך להיות ניכר שהלכה כבית הלל ולא כבית שמאי, ואילו היו תשעה ימים בחנוכה, הרי ביום החמישי לא היה ניכר שהלכה כבית הלל, שכן לדברי הכל היו מדליקים ביום החמישי חמש נרות בדיוק, משום כך כדי שיהיה היכר, תיקנו רק שמונה ימים בחנוכה, כך תירץ בשו"ת מור ומהלות באהל מנורה הטהורה סימן ה'.

ברכת מזל טוב לדידינו
הרב יהונתן יוסף מילמן שליט"א ירושלים
לרגל שמחת הולדת הבת תחי' במז"ט
יהא רעוא שיזכה לראות נחת מכל יוצאי חלציו
ויצליח בכל אשר יפנה
המברכות: יצ"ו

ברכת מזל טוב לדידינו
הרב משה רובין שליט"א ירושלים
לרגל שמחת הבר מצוה לבנו הבה"ח אפרים נ"ו
יהא רעוא שיזכה לראות נחת מכל יוצאי חלציו
ויצליח בכל אשר יפנה
המברכות: יצ"ו

לע"נ הרב משה בן הרב יוסף דוד ז"ל, ומרת מלכה בת הרב מרדכי זיסקינד ע"ה נתרם ע"י ר' מרדכי זיסקינד הגר שליט"א ניו יארק

במנורה של בית המקדש

האם קיימו מצוה כשהדליקו במנורה רק נר אחד?

איתא בגמ' שבת כ"ב ע"א איתמר רב אמר אין מדליקין מנר לנר, ושמואל אמר מדליקין מנר לנר. ובגמ' ב' טעמים מדוע אוסר רב להדליק מנר לנר או משום ביזוי מצוה או משום אכחושי מצוה.

ומקשה בגמ' בע"ב מהא דתנן בנר המערבי ממנה היה מדליק ובה היה מסיים, והא הכא דקביעא נירות לא סגיאל דלא משקיל ואדלוקי, חזינן שמתר להדליק מנר לנר, ומתרץ הגמ' דהיה פתולות ארוכות, ומקשה הא מ"מ למ"ד משום אכחושי מצוה קשיא ומסיק בגמ' קשיא.

יש להקשות: לפי מה דאיתא במשנה מנחות כ"ח ע"א דשבעה קני המנורה מעכבין זה את זה, א"כ עד שלא גמר להדליק את כל השבעה לא קיים עדיין המצוה, א"כ אין כאן לא בזוי מצוה ולא אכחושי, ומה מקשה על נר חנוכה שכל נר בעצמו כבר קיים עיקר המצוה, כך מקשה השפת אמת שבת כ"ב ע"ב, וכן הכלי חמדה פרשת במדבר ע"מ 20, וכן בספר בני יונה שבת כ"ב ע"ב, וכן הקשה ביד המלך פרק ד' מהלכות חמץ.

איכא כמה תרוצים:

א. הא דאמרין דשבעה קני המנורה מעכבין זה את זה, ובתלמודא של כל אחד קיים מצוה בפני עצמו, כך תירץ השפת אמת בשם החדושי הרי"ם, וכן בכלי חמדה פרשת במדבר, וכן באדר"ת בספרו חשבונות של מצוה מצוה צ"ח.

ובאבני נזר הביא ראייה ליסוד הנ"ל: מהא דאיתא בגמ' מנחות פ"ח ע"ב דחצי לוג נמשח להיותו כלי שרת לקדש חצי לוג של כל נר ונר, ואם נימא דכל הדלקת שבעת הנרות מצוה אחת הן ומעכבין זה את זה, א"כ איך נתקדש בחצי לוג, הא אין כלי שרת מקדש פחות מכשיעור, אלא ודאי דכל נר ונר מצוה בפני עצמה.

ובכלי חמדה מביא בשם החדושי הרי"ם: לבאר תרוץ הבית יוסף שחלקו את השמן לח' חלקים היינו דחשבו להדליק בכל לילה רק נר אחד שבוזה גם מקיים מצות הלכת המנורה.

וכותב דאפשר להכריח כן: מדברי התוס' שבת כ"ב ע"ב שפירשו הא דאיתא בגמ' "ממנה היה מדליק" קודם הטבת נר המערבי, ואח"כ היה מטיב נר המערבי והיה מדליק את נר המערבי, ואם נימא דכל הדלקת ז' הנרות מצוה אחת הן, צריך שבשעת הדלקה יהיו כולן ראויין להדלקה, והרי בכל מקום במצוה אחת אם הפסיק בנתיים כדי לגמור את כולה חוזר לראש, וא"כ הכי נמי איך מותר להפסיק בנתיים בהטבת נר המערבי.

ב. מצות נר המערבי היה מצוה בפני עצמה כיון דהיה זמנו חלוק משאר נרות, ונהי דשאר הנרות בלא נר המערבי לא היה מצוה בפני עצמה, אבל נר המערבי היה מצוה בפני עצמה, א"כ שפיר הוא ביזוי מצוה או אכחושי מצוה אף שהיא לבדה, כך תירץ הכלי חמדה בפרשת במדבר.

ג. כשהדליק כל הז' נרות נתקדשו למפרע, ולכן שוב הויה בגדר אכחושי מצוה, כך תירץ ביד המלך פרק ד' מהלכות חמץ.

אבל בכלי חמדה פרשת במדבר ע"מ י"א תמה עליו: וז"ל כיון דזה שנתקדש הנר הראשון היינו ע"י שמדליק הנר השני ממנו וכן כל הנרות, א"כ קדושתן של הקודמים הוא רק מפאת מעשה זו שעשה שהדליק מהם את כל הנרות, ובכהאי גוונא לא שייך אכחושי מצוה.

מדוע מברכים להדליק נר חנוכה ולא על מצות נר חנוכה

הא כל דבר שאפשר בשליחות מברכים על?

איתא בגמ' שבת כ"ג ע"א דהמדליק מברך אשר קדשנו במצותיו להדליק נר של חנוכה וכו'.

יש להקשות: איך מברכין להדליק בלמ"ד והא בגמ' פסחים ח' ע"ב מבואר דכל מצוה שאין האדם מוכרח לעשותה בעצמו ויכול לעשותה ע"י שליח לא מברכין בלמ"ד אלא בעל, וא"כ היה לנו לברך על הדלקת נר חנוכה, והכי איתא להדיא בירושלמי סוכה פרק ג' הלכה ד' כיצד מברכין על נר חנוכה רב אמר ברוך אקב"ו על מצות הדלקת נר חנוכה, ולמה בגמ' שלנו אמרין דמברך להדליק, ובאמת יש מגדולי הראשונים שאמרו דצריך לגרוס בגמ' שלנו על הדלקת נר חנוכה, עיין בית יוסף בשם שבולי הלקט, וכן בשלטי גבורים בשם ריא"ז מ"מ על גירסא שלנו קשה, כך הקשה הר"ן פסחים ד' ע"א מדפי הרי"ף, וכן במאירי פסחים ז' ע"ב, וכן ברמב"ן פסחים ז' ע"ב, וכן ברא"ש פסחים ז' ע"ב, וכן בערוך השלחן אור"ח סימן תרע"ו.

איכא כמה תרוצים:

א. כיון דאמרין בגמ' שבת כ"ג ע"א דצריך לאשתתופי בפריטי כיון שאינו יוצא אלא בשל עצמו הרי אין מצוה זו יכולה להתקיים ע"י שליח, כך תירץ הר"ן פסחים ד' ע"א מדפי הרי"ף.

אבל המאירי דחה תרוץ זה: וז"ל וכמה חלוש טעם זה, ומה ענין כשהשמן צריך שיהא שלו שיהא נידון כאילו צריך ליעשות בגופו, והרי שחיטת פסחו וקדשיו נמי צריך שיהא שלו.

ב. כיון דרואה נר חנוכה מברך וזה בודאי אי אפשר להדליק ע"י שליח לכן מברכים להדליק.

אבל המאירי דחה תרוץ זה: וז"ל וזו חלושה מן הראשונה שהראיה אינה מצוה מוטלת עליו, ואף לכשתזדמן אין ברכתו ברכת מצוה אלא ברכת השבח ר"ל שעשה ניסים, וכל החילוקים זה רק בברכת המצוות ולא בברכת השבח.

ג. כיון דכל אחד מדליק בביתו משום חיוב המצוה הויה כמוטל עליו לעשות, כך תירץ הרא"ש פרק קמא דפסחים.

ובערוך השולחן אור"ח סימן תרע"ו מסביר ביתר ביאור: דכיון דאין בית שאין מדליקין בו נר חנוכה וכל אחד מחוייב עכ"פ לראותם משום פרסומי ניסא הויה כמוטל על כל אחד לעשות.

ד. הא דמברכין להדליק, הוא משום לשון הפסוק להעלות נר תמיד, כך תירץ ברוקח סימן ס"ו, מובא בגליוני הש"ס שבת כ"ג ע"א.

ה. משום דלשון הדלקה משמע אפילו דלוקה ועומדת, וקימ"ל דלא מהני ולכן לשון על הדלקת נר חנוכה, משמע רק שתהיה דולקת, אבל להדליק משמע דלא סגי שלא להדליק כמו שאמרו בגמ' פסחים ז' ע"ב למול משמע דלא סגיאל דלאו איהו מהיל, כך תירץ בערוך השלחן אור"ח סימן תרע"ו ס"ב.

ו. עיקר החילוק הוא דכל מצוה שנגמרת מיד מברכין בעל, ושיש לה המשך ואינה נגמרת מיד מברכין בלמ"ד ולכן מברכין בנר חנוכה להדליק נר של חנוכה דהמהדרין מוסיפין כל שמונה, הרי יש משך והויה כמצוה אחת, כך כתב ברוקח סימן ס"ג.

ובגליוני הש"ס שבת כ"ג ע"א הביא את דבריו: וכתב לכאורה כוונתו דכל ח' מצוה אחת, ועל כן מברכין בלמ"ד והואיל ויש משך למצוה כל ח', ואולם לפי זה לא היה לו להזכיר הך דהמהדרין מוסיפין, דההדלקה כל ח' הרי היא מצוה עצמאית ולא משום הידור, ואולי כוונתו עוד דהואיל והמהדרין מוסיפין נרות, לכן צריך לברך להדליק, דהברכה היא על נר אחד דעיקר מצוה, ויש למצוה זו משך בהוספת נרות ההידור, על כן מברכין בלמ"ד.

סומא האם חייב בהדלקת נר חנוכה?

יש לחקור להלכה דקימ"ל דסומא חייב בכל המצוות האם במצות נר חנוכה נמי מחוייב או דילמא כיון שאינו רואה אינו מחוייב.

הנה איתא בשו"ת מהרש"ל סימן ע"ז מובא במגן אברהם אור"ח סימן תרע"ה ס"ק ג' וז"ל שאלני סומא אחד אי חייב בנרות חנוכה או לא דיש פנים לחייבו הואיל ונרות חנוכה לא ליהנות ניתנו ואין מברכים עליהם לראותן אלא להדליק, וגם קימ"ל דהדלקה עושה מצוה או נימא מאחר שהוא אינו בכלל פירסום הנס שהרי אינו רואה בהן גם לאחרים אינו חייב לפרסמה.

ואינו דומה: למה ששינוי במגילה כ"ד ע"א והכי קימ"ל שסומא אפילו לא ראה מאורות מימיו פורס על שמע שמברך יוצר המאורות, שאני התם דקאי הבריאת אורו של הקב"ה שברא עולמו ואף הוא נהנה מן האור בעבור שאחרים רואין אותו ומוליכין אותו למקום חפצו וכן שאר תשמישין אבל הני נירות שאינן ליהנות אלא לראותן לפרסם הנס והך גברא לאו בר ראות הוא אינו חייב.

ומסיק תשובה: אם הוא בבית שאחרים מדליקים ויכול להשתתף בפרוטה ויברכו עליו הוא עדיף וכן אם יש לו אשה, א"כ אשה מדלקת עליו, אבל אין לו אשה ויש לו בית צריך הוא להדליק ע"י סיוע של אחר, ונהי דהוא לאו בר ראיה הוא, לא גרע ממצות ציצית דכתיב וראיתם אותו ותלוי הכל בראיה ומשום הכי ממעטינן כסות לילה אפילו הכי סומא חייב בה מרבוי של תכסה בה כדאיתא בגמ' מנחות מ"ג ומקשה בגמ' מה ראית לרבות כסות סומא ולמעט לילה אולי הפוך ומתרץ בגמ' מרבה אני את הסומא שהוא אינו רואה אבל אחרים רואים אותו, והא התם דלא מהני ראייה דידהו לגבי דידיה בענין ראות הציצית אפילו הכי לא מיפטר מן אותה מצוה, כל שכן נרות חנוכה שלא מיפטר מהן שהרי אחרים רואין אותו והוא עושה בהן מצוה פרסום לאחרים הרואין שהוא חייב בהן.

ויש שמביא ראיה לשיטת המהרש"ל: מהא דאיתא בגמ' שבת כ"ג ע"ב דדביתהו דרב יוסף הות מאחרת ומדלקת אמר לה ובלבד שלא יקדים ולא יאחר, וברש"י פירש דקאי על נר שבת, אבל הרמב"ם בהלכות חנוכה פרק ד' הלכה ה' כתב על נר חנוכה ובלבד שלא יקדים ולא יאחר וכתב המגיד משנה דהמקור מגמ' הנ"ל, וכן במאירי שבת כ"ג ע"ב כתב דיש מפרשים גמ' זו בנר חנוכה בחול, וקשה דבשלמא לשיטת רש"י דמיירי בנר שבת אתי שפיר מדוע אשתו הדליקה כמו כל הנשים שמדליקות נר שבת, אלא לשיטת הרמב"ם דמיירי בנר חנוכה מדוע לא הדליק רב יוסף בעצמו, אלא ש"מ כיון שהיה רב יוסף סומא והיה לו אשה אין הוא מדליק, כך כתב בשו"ת בנין שלמה חלק א' סימן נ"ב, וכן בפירוש פתח הדביר על ספר העיטור בהלכות חנוכה אות ל"ד.

וכן משמע מהגהות הורב"ץ שבת כ"ג ע"ב דכתב דלכן כתב רש"י דדביתהו דרב יוסף הדליקה נר שבת, ולא כתב נר חנוכה, משום דבנר חנוכה יכול הסומא להדליק בעצמו אע"פ שהוא סומא, ואין צריך להגיע לאשתו, ודלא כהמרש"ל משמע דלדעת הרמב"ם הוא סייעתא לדברי המהרש"ל.

מעדני אשר: יש להביא ראיה שסומא חייב לברך על נר חנוכה מהא דכתבו התוס' ראש השנה ל"ג ע"א שנשים אע"ג שפטורות ממצות עשה שהזמן גרמא יכולות לברך עליהן, ותדע דאמרינן בגמ' ב"ק פ"ז ע"א אמר רב יוסף מעיקרא אמרי מאן דאמר הלכה כרבי יהודה דסומא פטור מכל המצוות עבידנא יומא טבא לדרבנן דלא מפקידנא ועבידנא, ואם במקום דפטור מן הדבר ועושהו אסור מלברך אם כן אמאי עבידנא יומא טבא והלא היה מפסיד ברכות ציצית ולולב ונר חנוכה וכו', משמע מדבריהם שלמ"ד שסומא חייב בכל המצוות לא מפסיד את ברכת נר חנוכה, חזינן להדיא שסומא חייב בנר חנוכה ויכול לברך, מעדני אשר.

ובמגן אברהם אור"ח סימן רס"ג ס"ק ט' כתב דאשה סומא חייבת להדליק נר של שבת, דק"ו הוא מנר חנוכה שחייבת כמו שכתב הוא בסימן תרע"ה בסופו בשם מהרש"ל הנ"ל.

אבל בהגהות רבי עקיבא אייגר אור"ח סימן רס"ג ס"ק ט' מובא בדעת תורה שם דחה ראיה זו: וז"ל אינו מובן דהתם אינו מצוה ליהנות רק לפרסומי ניסא, משום הכי אין חילוק בין סומא לאחר, משא"כ בנרות שבת דהוא משום הנאה.

יש שמיישב את דחיית הרבי עקיבא אייגר: דאפשר דהמגן אברהם סובר דבנר חנוכה בעינן שגם המדליק עצמו יראה את הנר בשעת הברכה, וכדמצינן שתיקנו למי שלא הדליק שיברך ברכת שעשה ניסים על ראית הנרות בלבד, וגם יש חיוב להדליק אפילו במקום שאחרים לא יראו את הנרות, וההדלקה צריכה להיות בבית ולא ברחוב, והיינו מפני שהוא עצמו צריך לראות את הנרות וגם עבור אחרים, ומעתה כיון שגם אם אין בבית מי שרואה את הנרות אפילו הכי מדליק הסומא, א"כ כל שכן בנרות שבת שהרי יש לה להסומא הנאה שעל ידי זה יבואו אחרים לבקר אותה וגם יעזרו לה, כך כתב הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל מובא בספר שמירת שבת כהלכתה פרק מ"ג הערה נ"ג.

אבל במוד וקציעה כתב שסומא ידליק בלא ברכה, דהכי משמע מדאמרינן בגמ' שבת כ"ג ע"א הרוואה נר חנוכה מברך, ואינו ברור שהיא חייב מי שאינו רואה.

ובשו"ת שבט הלוי חלק ד' סימן ס"ז דחה ראיה זו: דהמהרש"ל יסבור משום דאינו מדליק ואיכא רק ראה, אבל אם מדליק ורואים אחרים פרסומי ניסא, הרי פרסם הנס ואין ראית עצמו מעכב.

וכן כתב בערוך השלחן אור"ח סימן תרע"ה שסומא ימנע מלברך, רק ידליק בלא ברכה.

וכן פסק המשנה ברורה אור"ח סימן תרע"ה, שסומא לא ידליק בברכה.

ויש שיטה שסובר דברכת שהחיינו ועל הניסים דיש שיטות שאף מי שאין לו נרות יכול לברך, עיין אריכות גדולה מעדני אשר פרשת וישב תש"ט א"כ גם סומא יברך דלא גרע ממי שאין לו כלל, כך כתב בשו"ת שבט הלוי חלק ד' סימן ס"ז.

והפרי מגדים באשל אברהם אור"ח סימן תרע"ה ס"ק ד' כתב שאפילו לשיטות שסומא חייב להדליק, מ"מ די לו בנר אחד בכל יום מימות החנוכה, מפני שחכמים לא החמירו על הסומא להדר במצוה זו.

מכתבים למערכת

איך היה מותר בומרז בומרז הנס להדליק נר חנוכה בשבת האם מן התורה ליכא מצוה כיון דלא היה שיעור בשמן

מה שהקשטם בשם אחרונים על הא דכתב הבית יוסף באחד מן התרועים על הקושיא מדוע קבעו שמונה ימים חנוכה, הרי הנס לא היה ביום הראשון, שהרי היה שמן בפח כדי להדליק יום אחד, ותריץ דהלוקו את הפך לשמונה והדליקו בכל לילה שמינית, דיש להקשות נמי דסמכו על הנס לענין גוף המצוה כיון דהיה אי אפשר בענין אחר, אבל האיק עשו בשבת דהא בתוך ח' ימים היה גם כן שבת והאיך הדליקו בשבת, הרי אמרין בגמ' פסחים נ"ט ע"א, וכן ובחיים י"א ע"ב תן לה כמדתה כדי שתהא דולקת מערב עד בוקר, ופשיטא כשאין שיעור הצריך לשמן אסור להדליק בשבת, דלא ניתן לדחות רק כשעושיין כדון ולא משום קצת מצוה דחצי שיעור, וגם לא יתכן לסמוך על נס במקום חילול שבת דאורייתא, ותרצתם בששה אופנים.

הגאון המפורסם רבי שמאי קהת גראס שליט"א הוצי' דברי' מחוקיו הנה נראה לתרץ בעוד אופן ע"פ שיטת התוס' מנחות פ"ט ע"א ד"ה אין דהדלקת הנרות היה בלילה ע"ש, וכן הוא דעת האה"ע שמות י"ב ו', ובספר גבורות ארי יומא ט"ו תמה עליו ועיין במקדש דוד על קדשים סימן כ"א דמ"כ כשר גם מבעוד יום, וא"כ בערב שבת הדליקו מבעוד יום ובשבת הדליקו בלילה.

הרה"ג רבי יהושע העשיל פדווא שליט"א מצטטר הרה"ג רבי אריה לייב אשר שיק שליט"א כולל דארת בני ברק נראה לתרץ דאין שיעור לשמן מן התורה דהתורה אמרה מערב עד בוקר ותכמים שיעורו שזה חצי לוג והנה התוס' (מנחות פ"ט ע"א ד"ה ושעורו רבנן) מביא בשם הירושלמי דבימות הקיץ עשו פתילה גסה, ובחורף עשו פתילה דקה, א"כ כשחלקו השמן סמכו לעשות פתילה מאור דקה שספיק לכל הלילה, א"כ לא הוויא חצי שיעור לכן היה מותר להדליק בשבת, (וכן תרץ הגאון המפורסם רבי שמאי גראס שליט"א).

הרב יעקב ישראל מייזנער שליט"א לונדון
הבה"ח יעקב שלמה גראס שליט"א ירושלים
נראה לתרץ דכיון שכבר היה נס בכמה לילות לכן סמכו על הנס כדי לחלל שבת שהיו בטוחים שזה יהיה.

הגאון רבי אליעזר יחיאל קונשטנט שליט"א ירושלים מראשי ישיבת קול תורה מה שכתבתם לדחות דאי אפשר לתרץ דבשבת הדליקו את המנורה ע"י שני כהנים או זרים דכשרין להדלקה, ולא הוויא איסור, משום דשנים שעשאוהו פטור אבל אסור מדרבנן, ובמקדש לא גזרו, משום דיש לדחות לפי מה שכתב המקור חיים אור"ח סימן רס"ו דשנים שעשאוהו אע"ג דפטורים, מ"מ איסור דאורייתא איכא, יש להעיר מהא דמקשה הריטב"א קדושין מ"ג למה צריך פסוק בשחוטין חוץ למעט שנים שעשו, תיפוק ליה מצד שנים שעשו, ואם נאמר כמו המקור חיים מדוע לא מתרץ שבעינין פסוק למעט מאיסור דאורייתא.

הבה"ח יוסף יהודה שטיינבערג שליט"א ישיבת וויזניץ בני ברק
מה שכתבתם דאפשר לתרץ דהדליקו ע"י שנים שעשאוהו, נראה להעיר דע"פ מה שכתב המהרש"ם (פסחים ה' ע"א) דבמלאכת הבערה קימ"ל דשנים שעשאוהו חייבים דכתוב לא תבערו בלשון רבים, ומצות הדלקת המנורה הא הוויא מלאכת הבערה, וא"כ אי אפשר לפטור מטעם שנים שעשאוהו, עוד יש להעיר לפי מה שכתבו האחרונים (אמרי בינה פ"ט ל"ג, באר יצחק אור"ח פ"ט ס"ג, נשמת חיים סימן ד') דלהכי אמרין מילה דוחה שבת ולא אמרין שיעשה ע"י שנים, דהמצוה מחשבו למלאכה שלימה לכל אחד, וא"כ הרי מצות הדלקת המנורה מחשיב להבערה מלאכה שלימה.

איך היה בשר השמן של נס חנוכה הא בעינין שמן זית

מה שהקשטם בשם אחרונים על הא דאיתא בפרשת ויקהל ל"ה כ"ז והנשיאים הביאו את אבני שוהם ואת השמן למאור, ובתרגום יהונתן שם כתב שעניי שמאי הביאו מגן עדן את השמן זית למנורה, איך היה בשר השמן הזה למנורה, הא בעינין שמן זית, ותרצתם.

הרב דוב כהן שליט"א כולל ישיבת מיד ירושלים
נראה לתרץ ע"פ מה דאיתא במדרש (שטובא ברבנן בראשית ח' י"א) על הפסוק והנה עלה זית טרף בפיה מהיכן הביאה אותו ר' ביבי אמר נפתחו לה שערי גן עדן והביאה אותו, וא"כ חזוין דיש עצי זיתים בגן עדן, וא"כ השמן שהנשיאים הביאו היו מאותם עצי זית שבגן עדן.

מדוע עירוב תבשילין יותר קל מכל מצוות דרבנן

מה שהקשטם בשם הראשונים ואחרונים על הא דאיתא בגמ' יומא כ"ח ע"ב אמר רבא ואיתניא רב אשי קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, דיש להקשות מדוע נקט דווקא מצוה זו, ואם רצה לומר שקיים אף מצות דרבנן הוויא ליה לומר בסתם קיים אברהם אבינו כל התורה עד שלא ניתנה אף מצוות דרבנן, ומדוע נקט דווקא עירוב תבשילין, ותרצתם בששה אופנים.

הגאון הצדיק רבי יחזקאל שרגא הלבשרטס שליט"א רב העיר דקריית צאנז נתניה
הרב אלימלך בלום שליט"א קרית צאנז נתניה
הרב אברהם הבר שליט"א ירושלים

נראה לציין מה שיתרץ בזה האבני נזר דלאמיתו של דבר היה ראוי להתיר הכנה מיו"ט לשבת בלי עירובי תבשילין כי שבת חמורה מיו"ט, אלא הרמב"ן כתב דביו"ט יש מעלה יתירה משבת כי שבת קביעה וקיימא ואילו יו"ט בית דין מקדשין משום הכי יש צורך בעירוב תבשילין, וזה שייך לומר דווקא לאחר שנצטוו ישראל על השבת, אבל אברהם אבינו קיים כל התורה ללא כל ציווי הרי אצל אברהם קדושת שבת בידי אדם ממילא אצל אברהם לא היה ביו"ט מעלה יתירה משבת ומותר להכין מיו"ט לשבת בלא עירוב תבשילין, ואפילו הכי החמיר עליו, וזהו הרבותא.

האם היה מותר להדליק את המנורה בבית המקדש בשאר שנים חוץ משמן זית

מה שהקשטם בשם אחרונים על הגמ' שבת כ"א ע"א תני רמי בר חמא פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בשבת אין מדליקין בהם במקדש, משום שנאמר להעלות נר תמיד, כדי שתהא שלהבת עולה מאליה, ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר, דיש להקשות איך יש מציאות להדליק עם שאר שמינים, הא מקרא מפורש שרק שמן זית כשר למנורה, ותרצתם בחמשה אופנים, ובאחד מן התרועים הבאתם בשם המצפה איתן דמלכוד המנורה היה מדליקין כמה נרות במקדש, כמו דכתיב בדברי הימים דשלמה המלך עשה במקדש עשר מנורות והעמיד חמש מימין מנורה של משה וחמש בשמאלה, ולכן כתב דלגבי שאר מנורות אע"ג דלא בעינין שמן זית, מ"מ כל דתקון רבנן בעין דאורייתא תקנו משום כבוד המקדש דגם במנורות האלו ידליקו, רק בשמן שנמשכים אחר הפתילה כדי שיהא כבוד ולתפארת.

הרב יוסף חיים הלוי בירנבוים שליט"א כולל באר יוסף מודיעין עילית
יש לציין שמרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בשיח השדה חלק ג' שבת כ"א הביא את המצפה איתן וכתב בסוף דבריו, ועיקר דבריו צ"ע דרק המנורה חובה ושאר הדלקות כיון שאינן חובה דאורייתא הוויא ליה כשמחת בית השואבה.

האם מותר להדליק נר חנוכה בבשר בחלב

מה שכתבתם בשו"ת שער אפרים סימן ל"ח דאסור להדליק נר חנוכה בחמאה שנכתבלה בקדירה של בשר בן יומא, כיון דנר חנוכה בעי שיעור דהיינו שתן שמן בנר שידלוק כשיעור, וכיון דבשר בחלב אסור בהנאה, כתותי מיכתת שיעורא.

הרב ישכר טאב שליט"א כולל כלילת רמת ירושלים
יש להעיר דהא בשר בחלב הוויא מן הנקברין, ובנקברין לא אמרין כתותי מיכתת שיעוריה.

מענין אשר: דבר זה אם בחיביי בקורה אמרין כתותי היא מחלוקת תוס' דהנה התוס' סוכה ל"ה ע"א ד"ה לפי הקשו אתרוג של ערלה תיפוק ליה דמיכתת שיעוריה דמצותו בשריפה ההיא מן הנשרפין כמבואר תמורה ל"ג ע"ב ואמרין התם הנשרפין לא יקברו, חזוין דבחיביי בקורה לא אמרין כתותי וכן מדויק שם בגליון המהרש"א שם. אבל בחת"ס שם כותב דליכא ראיא מכאן דלרווחא דמילתא כתבו כן, ומביא מתוס' יבמות ק"ד ע"א כתבו וז"ל כיון דטעונים גזיהו אין כתותי גדול מזה חזוין דאף בחיביי בקורה אמרין כתותי.

הגאון רבי דוד ליסיוצין שליט"א ראש כולל הפל התלמוד ת"א
הרב אלימלך בלום שליט"א קרית צאנז נתניה
נראה להעיר דיש עוד איסור דמבשל בשר בחלב.

תגובות אפשר לשלוח

למחבר הרב אשר אנשיל שוורץ שליט"א

לפקס המערכת: 057-7961607 או למייל: levib@017.net.il

לבירורים בכל ענייני המערכת, בטל: 057-3166560

גליון זה נודב ע"י ידידנו

הרב אברהם ליפשיץ שליט"א

בארא פארק

לזכות אלפים לרגל ימי החנוכה

יהא רעוא שבזכות זיכוי אלפים ירודה נחת מכל יוצאי חלציו ויעלית בכל אשר יפנה